

UN TEXT DE RIBA SOBRE VOSSLER

El volum *Conferentia Club*, vol. I, *Conferències de l'any 1929*, Barcelona 1931, conté, entre d'altres, una conferència que Karl Vossler havia pronunciat, l'abril de l'any 29, a l'Ateneu Barcelonès sobre «La literatura universal y la literaturas nacionales» que ocupa les pàgines de la 25 a la 39 de l'esmentada publicació.

Les pàgines de la 21 a la 23 contenen un text, en un cos de lletra més petit que el de la conferència, de presentació del professor Vossler. Totes les altres conferències van precedides d'una presentació del conferenciant, però, en general, aquestes presentacions no van més enllà de facilitar al públic unes dades bio-bibliogràfiques sobre els personatges en qüestió –normalment, professionals molt importants en el diferents camps. Aquesta presentació de Vossler, en canvi, és més interpretativa i s'hi perfila una admiració del presentador envers l'obra del presentat com a superador del positivisme filològic i com a filòleg que ha fet progressos destacats cap a la concepció de la seva disciplina com una ciència històrica de l'esperit.

Enlloc no és dit, explícitament, de qui és el text de presentació que figura editat en el volum de referència. Diu, emperò, qui va fer la presentació oral, el dia de la conferència, que fou Riba, en aquests termes: «El doctor Vossler fou presentat pel Sr. Carles Riba, professor de grec a la Fundació Bernat Metge».

Aquesta dada, tot i ser prou significativa, no és del tot definitiva, a l'hora d'atribuir la paternitat del text de presentació editat al mateix Riba, per una raó que ja he insinuat abans: les altres presentacions, majoritàriament, semblen molt de compromís i fins a cert punt obra d'un mateix redactor –l'encarregat de la publicació, que fou Joan Estelrich, o una persona que hagués treballat per ell. Així, per exemple, costa de creure que Nicolau d'Olwer no hagués aconseguit de presentar l'egiptòleg Alexandre Moret d'una manera més reeixida que com diu el text que figura a la pàgina 15. I, en general, tal com dic, les presentacions són notes bio-bibliogràfiques –i de la biografia estrictament acadèmica. El text de presentació de Vossler, en aquest context, sorprèn, per la seva diferència, i em decanta a creure que el presentador, o sigui, Carles Riba, havia

tingut cura de posar-lo per escrit –abans o després d’haver-lo exposat oralment, això no ho sé– i de fer-lo arribar a Joan Estelrich –o potser a Carles Soldevila, que era aleshores secretari de Conferentia Club– a fi que la presentació que ell havia fet no quedés reduïda a una recepta acadèmic-bibliogràfica ni al repertori adjectival sòlit en els casos d’aquesta mena.

D’altra banda, és cosa sabuda que Riba havia anat, amb una pensió del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, a estudiar a Munic amb Karl Vossler;¹ que unia al respecte que li tenia com a filòleg i mestre una alta consideració de la seva figura humana,² i que el sistema crític ribià deu molt al mestratge i a la influència dels escrits de Vossler.³

És més: en l’essencial, el text em sembla definidor de l’aportació de Vossler, però, sobretot, d’allò que, en la seva aportació, podia interessar més a Riba; ço és, la reivindicació, a l’altura dels temps, amb gran competència filològica («home de ciència ensinistrat en tots els mètodes de la filologia tradicional»), de la concepció romàntica, humboldtiana, de la llengua com a visió irreductible del món; ço és, també, la síntesi entre l’estudi, la preparació i la competència científiques, d’una banda, i l’acuitat i la penetració, d’una altra banda, que ens poden permetre d’arribar –segons que crec segons Riba– «fins a la misteriosa entranya de l’esperit on es verifica l’acte de la creació de l’expressió estètica».

1. A. Manent, *Carles Riba*, Barcelona 1963, ps. 35 ss.

2. D’aquesta època a Munic són la major part de les lletres de Riba a López Picó i viceversa, sobre la importància de les quals ja havia cridat l’atenció A. Manent (o.c) quan eren inèdites: cf. ara *Epistolari López-Picó Carles Riba*, Barcelona 1976. Les referències a Vossler en aquest epistolari són freqüents; la carta més explícita sobre la valoració per Riba de la humanitat de Vossler és la que escriví a López-Picó el 18 de novembre de 1922 (*Epistolari*, ps. 212 ss.), impressionat per la manera com Vossler havia sabut encaixar la mort de la seva dona, aleshores feia poc.

3. C. Miralles, *Etapes i camins del criticisme ribià*, «Serra d’Or», set. 1979.

Faig editar, doncs, el text que segueix, en la forma en què ho fou en el volum de referència, com havent estat escrit per Riba. És evident que no és un estudi sobre el mètode de Vossler, però, en l'obra d'un home que aconseguí de fundar una crítica literària com si diguéssim en el desert, rigorosa i competent, jo diria que és significatiu i que ha d'ajudar els qui tinguin interès a saber com s'ho va fer. No tot per influència de Vossler, evidentment. Però Vossler en fou una peça clau, com també un altre professor, Leo Spitzer, a qui també conegué durant la seva estada a Alemanya.⁴

4. Cf. *Epistolari*, cit., p. 191: comunica a López-Picó la seva intenció de conèixer a Bonn Leo Spitzer, «del qual tinc, via Vossler, les millors referències».

KARL VOSSLER

El professor Vossler és una figura excepcional dintre el camp de la filologia i la crítica literària. Com a filòleg, la seva personalitat és destacada amb un relleu extraordinari. Ell és el primer que en els nostres temps ha portat la inquietud del pensament filosòfic i la llum enaltidora de les doctrines idealistes al cercle d'uns estudis que, com els de la lingüística, estaven dominats en absolut pel més eixut i pedant positivisme. Les seves primeres obres, *El positivisme i l'idealisme en la ciència del llenguatge* i *Llenguatge com a creació i com a evolució*, marquen una fita memorable en la història de la filologia. El positivisme imperant en els mètodes d'aquesta ciència ens havia acostumat a esguardar el llenguatge com un mecanisme, subjecte a lleis fatals tan rigoroses com poden ésser les que regeixen qualsevol domini de la natura. Vossler, reprenent una tradició idealista, ja mig oblidada en la ciència del llenguatge, que arrenca de Guillem d'Humboldt, i prenent peu en la doctrina de Croce sobre l'essència estètica del llenguatge, ha revolucionat el camp dels principis dels mètodes de la filologia i ha assignat a aquesta ciència una missió nova i insospitada. L'única preocupació dels filòlegs havia estat fins ara la de fixar les lleis d'una evolució tota mecànica en la qual intervenien exclusivament factors fisiològics i psicològics de caràcter eminentment col·lectiu. Vossler, però, ha demostrat que la missió de la ciència del llenguatge és la de descobrir la presència i la lliure activitat de l'esperit com a causa única efectiva de totes les formes d'aquell. Ni la més lleu variació fonètica, ni la més simple metàtesi, ni la introducció del mot més insignificant poden ésser explicades exclusivament per l'automatisme fisiològic o psicològic. Fonètica, fisiologia, acústica, antropologia, psicologia, són solament disciplines auxiliars descriptives que sols poden mostrar-nos les condicions sota les quals la llengua evoluciona; no poden, però, revelar-nos la causa, el motor íntim d'aquesta evolució: la causa és únicament l'esperit amb les seves intuïcions individuals.

Aquesta missió de la ciència del llenguatge està enllaçada íntimament amb el concepte que Vossler té de la llengua. Ell parteix de la doctrina de Croce, segons la qual, la llengua és una activitat eminentment intuïtiva, i com a intuïció és pura expressió, i com a

expressió és un fenomen essencialment estètic, diferenciat essencialment de la facultat lògica. Llengua és art, i com a obra d'art l'hem de considerar i estudiar. Res, doncs, de més absurd que aplicar al seu estudi, com venia fent-se fins ara, els mètodes positivistes emprats a les ciències naturals. Vossler, amb un gest coratjós, arrenca la lingüística del camp de les ciències de la natura i la porta al de les ciències de l'esperit. Qui diu esperit diu cultura; i la història d'una llengua, tant escrita com parlada, és un capítol de la història i de la cultura. No hi ha variació ni evolució en una llengua en la qual no hagi intervingut decisivament un factor de la cultura individual col·lectiva. L'esperit humà plasma fins als mínims detalls l'estructura d'una llengua, de la mateixa manera que modifica a través dels segles les normes i orientacions de la pintura, de la música i de l'arquitectura.

Vossler, però, no s'ha acontentat amb pures teories. Amb mà ardida les ha aplicades als mètodes filològics. Si la llengua és art, en l'artista de la paraula, això és, en l'escriptor genial o amb personalitat, trobarem la manifestació més clara, completa i profunda de la vida del llenguatge. La gramàtica no és més que la sistematització rígida de les lleis característiques de la llengua trobades per la divina força de la intuïció dels individus que posseeixen en un grau insuperable el geni de la llengua. Així, doncs, llengua no és més que estil, expressió individual. La llengua comuna no és més que el compromís entre una multitud d'estils individuals. L'estudi metòdic d'una llengua ha de començar, doncs, per l'estilística: ha de seguir per la sintaxi, que és, per dir-ho així, l'estudi de l'estil col·lectiu; vindrà després la morfologia i ha d'acabar amb l'estudi de la fonètica, o sia de les condicions purament fisiològiques, materials i mecàniques del llenguatge. Això és, Vossler inverteix ardidament l'estructura de l'estudi gramatical per tal d'assentar-lo fermament en la força central i bàsica de la intuïció individual. Aquest és el mètode seguit per ell en la seva admirable obra *La cultura francesa reflectida en l'evolució de la llengua*.

Els resultats d'aquest mètode són d'una transcendència cabdal. Amb la posició central que assigna a l'estilística en l'estudi gramatical, Vossler ha bastit un sorprenent pont d'unió entre dues

esferes d'activitat intel·lectual que fins ara vivien absolutament allunyades i incomunicades: l'estudi de la llengua i la crítica literària. Si l'estudi de l'estil és el pern de la coneixença del llenguatge, cap filòleg, cap gramàtic no es podrà excusar d'estudiar les característiques de l'estil dels grans mestres de la llengua, dels grans escriptors, en les quals l'esperit sobiranament lliure ha creat la seva més pura, més noble i més intensa expressió. Creiem que és en aquest camp de l'estilística on més extraordinàriament s'han revelat les facultats genials del gran mestre alemany. Les revelà ja amb força sorprenent en una obra de la seva juvenensa sobre l'estil de la *Vida de Benvenuto Cellini*, i ha seguit revelant-les amb creixent potència en els estudis que ha dedicat a la *Divina Comèdia*, als poetes del «dolce stil nuovo», al trobador Marcabré, a Lafontaine i a altres escriptors dels països romànics; estudis on l'anàlisi arriba a un grau d'acuitat i de penetració no igualades mai per cap dels grans crítics literaris. Llegint aquests admirables estudis davall, per dir-ho així, fins a la misteriosa entranya de l'esperit on es verifica l'acte de la creació de l'expressió estètica.

Per les consideracions precedents poden veure els lectors que en la personalitat de Vossler s'harmonitzen les més diverses facultats intel·lectuals. En ell la visió sintètica dels grans problemes de la filosofia del llenguatge està maridada amb la més subtil intuïció analítica de les característiques personals dels escriptors. Home de ciència ensinistrat en tots els mètodes de la filologia tradicional, ha demostrat ésser ensems un crític d'excel·lent penetració i un historiador literari que sap destriar admirablement els corrents espirituals al través de l'evolució secular d'una literatura, com ho ha demostrat en el seu manual d'*Historia de la literatura italiana*, joïell d'imponderable valor.

Tal és, ràpidament esbossada, la interessant personalitat d'aquest gran savi-artista.

[CARLES RIBA]